Ανάλυση Δεδομένων

Δημήτρης Κουγιουμτζής

7 Μαρτίου 2012

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή: ορισμοί, δεδομένα, παραδείγματα.
2. Πιθανότητες και Τυχαίες Μεταβλητές, στοιχεία πιθανοτήτων, κατανομές, παράμετροι κατανομής, βασικές κατανομές.
3. Στοιχεία στατιστικής: εκτίμηση παραμέτρων και έλεγχοι υπόθεσης.
4. Αβεβαιότητα και σφάλμα μέτρησης: συστηματικά και τυχαία σφάλματα, διάδοση σφάλματος.
5. Συσχέτιση και Παλινδρόμηση: συσχέτιση, απλή και πολλαπλή παλινδρόμηση, γραμμική και μη-γραμμική παλινδρόμηση.
6. Χρονοσειρές: βασικά χαρακτηριστικά χρονοσειράς, συσχέτιση σε χρονοσειρά.

Συγγράμματα

1. *Εφαρμοσμένη Στατιστική*, Μπόρα-Σέντα Ε. και Μωυσιάδης Χ., Εκδόσεις Ζήτη, Θεσσαλονίκη 1997.

2. *Computational Statistics Handbook with MATLAB*, Martinez W.L. and Martinez A.R., Chapman and Hall, 2002

3. *Exploratory Data Analysis with MATLAB*, Martinez W.L. and Martinez A.R., Chapman and Hall, 2005

4. *Statistical Techniques for Data Analysis*, Taylor J.K. and Cihon C., Chapman and Hall, 2004

5. *Making Sense of Data, A Practical Guide to Exploratory Data Analysis and Data Mining*, Myatt G.J., Wiley-Interscience, 2007.

6. *Time Series Analysis, Forecasting and Control*, Box G.E.P., Jenkins G.M. and Reinsel G.C., Prentice Hall, 1994.

7. *Hyperstat*, βιβλίο στο διαδίκτυο (online Book): http://davidmlane.com/hyperstat/

8. *Concepts and Applications of Inferential Statistics*, Lowry R., βιβλίο στο διαδίκτυο (online book): http://faculty.vassar.edu/lowry/webtext.html

Εισαγωγικά

Σκοπός της **Ανάλυσης δεδομένων**:
Σύνοψη σε λίγες παραμέτρους της πληροφορίας σε ένα σύνολο δεδομένων (που μπορεί να αποτελείται από πολλές παρατηρήσεις).

Αιτιοκρατική προσέγγιση → μαθηματική ανάλυση
Πιθανοκρατική (στοχαστική) προσέγγιση → πιθανότητες / στατιστική

Τα δεδομένα είναι μετρήσεις μεγέθους/ών ή διαδικασίας

$$\left.\begin{array}{r}\text{Πείραμα}\\ \text{παρακολούθηση}\end{array}\right\}\text{παρατηρήσεις}$$

Δε μπορούμε πάντα να ρωτάμε 'Τι γίνεται αν αλλάξω αυτό;'

Θεωρία Πιθανοτήτων και Στατιστική

θεωρία πιθανοτήτων: μελέτη της μεταβλητότητας του αποτελέσματος ενός πειράματος ή διαδικασίας.

Στατιστική:

1. *δειγματοληψία*,
2. *περιγραφική στατιστική*,
3. *στατιστική συμπερασματολογία*

Παραδείγματα

1. Η διαφορά τάσης V σε μια αντίσταση
2. Η μέτρηση του μήκους κύματος φασματικής γραμμής με φασματόμετρα
3. Έξαρση θερμοπίδακα

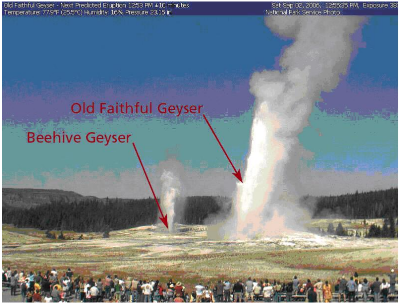

Μεγέθη ενδιαφέροντος:
διάρκεια έξαρσης, χρόνος μεταξύ εξάρσεων

Σύστημα ψεκασμού καυσίμου

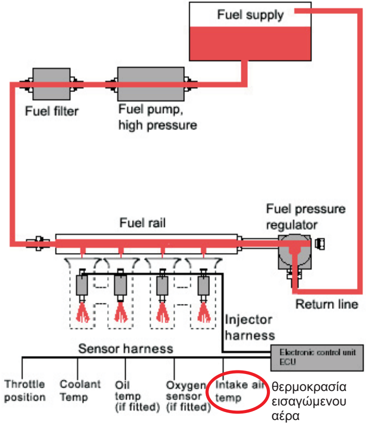

Διάγραμμα συστήματος ψεκασμού καυσίμου (αντιγραφή από τη διεύθυνση http://www.twminduction.com).

Σύστημα ψεκασμού καυσίμου

Τυχαίες μεταβλητές;

θερμοκρασία αέρα, ποσότητα καυσίμου, άνοιγμα βαλβίδας, χρόνος ανάφλεξης, πίεση ψεκασμού

Κατανομή; Μέση τιμή; Διασπορά;

Μοντέλο παλινδρόμησης (θερμοκρασία αέρα από ...)

Θεωρώντας τη χρονική εξέλιξη: ανάλυση χρονοσειράς

στοχαστική διαδικασία; (αυτοπαλινδρομούμενα μοντέλα)

καθοριστική διαδικασία; (δυναμικό σύστημα, μη-γραμμική ανάλυση χρονοσειρών)

Σειρά DNA

(α)

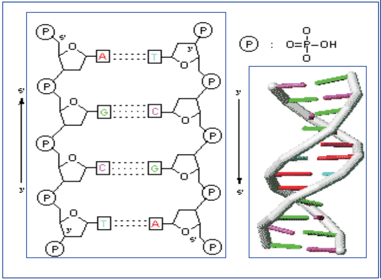

(β)

3721 TTTACCCGGA AACCATTGAA ATCGGACGGT TTAGTGAAA **A TGGAGGATCA AGTTGGGTTT**
3781 GGGTTCCGTC CGAACGACGA GGAGCTCGTT GGTCACTATC TCCGTAACAA AATCGAAGGA
3841 AACACTAGCC GCGACGTTGA AGTAGCCATC AGCGAGGTCA ACATCTGTAG CTACGATCCT
3901 TGGAACTTGC GCTGTAAGTT CCGAATTTTC TGAATTTCAT TTGCAAGTAA TCGATTTAGG
3961 TTTTTGATTT TAGGGTTTTT TTTTGTTTTG AACAG **TCCAG TCAAAGTACA AATCGAGAGA**
4021 TGCTATGTGG TACTTCTTCT CTCGTAGAGA AAACAACAAA GGGAATCGAC AGAGCAGGAC
4081 AACGGTTTCT GGTAAATGGA AGCTTACCGG AGAATCTGTT GAGGTCAAGG ACCAGTGGGG
4141 ATTTTGTAGT GAGGGCTTTC GTGGTAAGAT TGGTCATAAA AGGGTTTTGG TGTTCCTCGA
4201 TGGAAGATAC CCTGACAAAA CCAAATCTGA TTGGGTTATC CACGAGTTCC ACTACGACCT
4261 CTTACCAGAA CATCAGGTTT TCTTCTATTC ATATATATAT ATATATATAT ATGTGGATAT
4321 ATATATATGT GGTTTCTGCT GATTCATAGT TAGAATTTGA GTTATGCAAA TTAGAAACTA
4381 TGTAATGTAA CTCTATTTAG GTTCAGCAGC TATTTTAGGC TTAGCTTACT CTCACCAATG
4441 TTTTATACTG ATGAACTTAT GTGCTTACCT CCGGAAATTT TACAG **AGGAC ATATGTCATC**
4501 TGCAGACTTG AGTACAAGGG TGATGATGCG GACATTCTAT CTGCTTATGC AATAGATCCC
4561 ACTCCCGCTT TTGTCCCCAA TATGACTAGT AGTGCAGGTT CTGTGGTGAG TCTTTCTCCA
4621 TATACACTTA GCTTTGAGTA GGCAGATCAA AAAAGAGCTT GTGTCTACTG ATTTGATGTT
4681 TTCCTAAACT GTTGATTCGT TTCAG **GTCAA CCAATCACGT CAACGAAATT CAGGATCTTA**
4741 CAACACTTAC TCTGAGTATG ATTCAGCAAA TCATGGCCAG CAGTTTAATG AAAACTCTAA
4801 CATTATGCAG CAGCAACCAC TTCAAGGATC ATTCAACCCT CTCCTTGAGT ATGATTTTGC
4861 AAATCACGGC GGTCAGTGGC TGAGTGACTA TATCGACCTG CAACAGCAAG TTCCTTACTT
4921 GGCACCTTAT GAAAATGAGT CGGAGATGAT TTGGAAGCAT GTGATTGAAG AAAATTTTGA
4981 GTTTTTGGTA GATGAAAGGA CATCTATGCA ACAGCATTAC AGTGATCACC GGCCCAAAAA
5041 ACCTGTGTCT GGGGTTTTGC CTGATGATAG CAGTGATACT GAAACTGGAT CAATGGTAAG
5101 CTTTTTTTAC TCATATATAA TCACAACCTA TATCGCTTCT ATATCTCACA CGCTGAATTT
5161 TGGCTTTTAA CAG **ATTTTCG AAGACACTTC GAGCTCCACT GATAGTGTTG GTAGTTCAGA**
5221 TGAACCGGGC CATACTCGTA TAGATGATAT TCCATCATTG AACATTATTG AGCCTTTGCA
5281 CAATTATAAG GCACAAGAGC AACCAAAGCA GCAGAGCAAA GAAAAGGTTT AACACTCTCA
5341 CTGAGAAACA TGACTTTGAT ACGAAATCTG AATCAACATT TCATCAAAAA GATTTAGTCA
5401 AATGACCTCT AAATTATGAG CTATGGGTCT GCTTTCAGG **T GATAAGTTCG CAGAAAAGCG**
5461 AATGCGAGTG GAAAATGGCT GAAGACTCGA TCAAGATACC TCCATCCACC AACACGGTGA
5521 AGCAGAGCTG GATTGTTTTG GAGAATGCAC AGTGGAACTA TCTCAAGAAC ATGATCATTG
5581 GTGTCTTGTT GTTCATCTCC GTCATTAGTT GGATCATTCT TGTTGGTTAA GAGGTCAAAT
5641 CGGATTCTTG CTCAAAATTT GTATTTCTTA GAATGTGTGT TTTTTTTTGT TTTTTTTTCT

Ορισμοί

- τυχαία μεταβλητή: συνεχής, διακριτή
- δεδομένα
- πληθυσμός και δείγμα
- παράμετρος και στατιστικό

Ανάλυση δεδομένων / στατιστική:
εκτίμηση παραμέτρων (άγνωστων αλλά σταθερών) του πληθυσμού από τα στατιστικά (γνωστά αλλά μεταβλητά) του δείγματος

Πιθανότητα

Πιθανότητα: σχετική συχνότητα εμφάνισης n_i κάποιας τιμής x_i μιας διακριτής τ.μ. X.

$$\mathrm{P}(x_i) \equiv \mathrm{P}(X = x_i) = \lim_{n \longrightarrow \infty} \frac{n_i}{n}$$

n παρατηρήσεις της X

Υποθέτω στατιστική ομαλότητα.

Για συνεχή τ.μ. X: $\mathrm{P}(x_i) = ?$
Έχει νόημα μόνο $\mathrm{P}(X \in [a, b])$

Κατανομή πιθανότητας

X διακριτή με τιμές $x_1, x_2, \ldots, x_m$:
συνάρτηση μάζας πιθανότητας (pmf) $f_X(x_i) = \mathrm{P}(X = x_i)$
όπου

$$f_X(x_i) \geq 0 \qquad \text{και} \qquad \sum_{i=1}^{m} f_X(x_i) = 1.$$

X συνεχή (π.χ. $X \in \mathrm{R}$):
συνάρτηση πυκνότητας πιθανότητας $f_X(x)$

$$f_X(x) \geq 0 \qquad \text{και} \qquad \int_{-\infty}^{\infty} f_X(x)\mathrm{d}x = 1.$$

Κατανομή πιθανότητας

αθροιστική συνάρτηση κατανομής (**cdf**) $F_X(x)$

διακριτή:

$$F_X(x_i) = \mathrm{P}(X \leq x_i) = \sum_{x \leq x_i} f_X(x)$$

συνεχή:

$$F_X(x) = \mathrm{P}(X \leq x) = \int_{-\infty}^{x} f_X(u)\mathrm{d}u.$$

Μετατροπή συνεχής σε διακριτή

Συνεχή σε διακριτή τ.μ. με διαμέριση του πεδίου τιμών

$$\Sigma = \{a \equiv r_0, r_1, \ldots, r_{m-1}, r_m \equiv b\}, \quad \text{όπου} \quad r_0 < r_1 < \ldots < r_m.$$

Αντιστοίχιση τιμών x_i, $i = 1, \ldots, m$, σε κάθε κελί $[r_{i-1}, r_i)$ $\Rightarrow$ διακριτικοποιημένη τ.μ.X',

$$f_{X'}(x_i) = \mathrm{P}(X' = x_i) = \mathrm{P}(r_{i-1} \leq X \leq r_i) = F_X(r_i) - F_X(r_{i-1}).$$

Κοινή πιθανότητα δύο τ.μ.

X διακριτή με τιμές $x_1, x_2, \dots, x_n$
Y διακριτή με τιμές $y_1, y_2, \dots, y_m$
κοινή συνάρτηση μάζας πιθανότητας

$$f_{XY}(x_i, y_i) = \mathrm{P}(X = x_i, Y = y_i)$$

κοινή (αθροιστική) συνάρτηση κατανομής

$$F_{XY}(x_i, y_i) = \mathrm{P}(X \leq x_i, Y \leq y_i) = \sum_{x \leq x_i} \sum_{y \leq y_i} f_{XY}(x_i, y_i).$$

Κοινή πιθανότητα δύο τ.μ.

X και Y συνεχείς
κοινή συνάρτηση πυκνότητας πιθανότητας $f_{XY}(x, y)$

$$f_{XY}(x, y) \geq 0 \qquad \text{και} \qquad \int_{-\infty}^{\infty} \int_{-\infty}^{\infty} f_{XY}(x, y) \mathrm{d}y \mathrm{d}x = 1.$$

κοινή (αθροιστική) συνάρτηση κατανομής

$$F_{XY}(x, y) = \mathrm{P}(X \leq x, Y \leq y) = \int_{-\infty}^{x} \int_{-\infty}^{y} f_{XY}(u, v) \mathrm{d}v \mathrm{d}u.$$

Δύο τ.μ. X και Y (συνεχείς ή διακριτές) είναι **ανεξάρτητες** αν για κάθε δυνατό ζεύγος τιμών τους (x, y) ισχύει

$$f_{XY}(x, y) = f_X(x) f_Y(y)$$

Παράμετροι κατανομής τ.μ. - Μέση τιμή, διάμεσος

X διακριτή : $\mu \equiv \mathrm{E}[X] = \sum_{i=1}^{m} x_i f_X(x_i)$

X συνεχής: $\mu \equiv \mathrm{E}[X] = \int_{-\infty}^{\infty} x f_X(x) \mathrm{d}x$

Ιδιότητες:

1. Αν η τ.μ. X παίρνει μόνο μια σταθερή τιμή c είναι $\mathrm{E}[X] = c$.
2. $\mathrm{E}[cX] = c\mathrm{E}[X]$ όπου c σταθερά.
3. X και Y τ.μ.: $\mathrm{E}[X+Y] = \mathrm{E}[X] + \mathrm{E}[Y]$.
4. X και Y ανεξάρτητες τ.μ.: $\mathrm{E}[XY] = \mathrm{E}[X]\mathrm{E}[Y]$.

Η μέση τιμή έχει τη γραμμική ιδιότητα:
$\mathrm{E}[aX + bY] = a\mathrm{E}[X] + b\mathrm{E}[Y]$.
Εκατοστιαία σημεία προσδιορίζονται από την cdf.
διάμεσος $\tilde{\mu}$ είναι το 50-εκατοστιαίο σημείο: $F_X(\tilde{\mu}) = 0.5$.

Παράμετροι κατανομής τ.μ. - Διασπορά

διασπορά ή **διακύμανση**

$$\sigma^2 \equiv \mathrm{Var}[X] \equiv \mathrm{E}[(X-\mu)^2] = \mathrm{E}[X^2] - \mu^2.$$

Ιδιότητες:

1. Αν η τ.μ. X παίρνει μόνο μια σταθερή τιμή c είναι $\mathrm{Var}[c] = 0$.
2. $\mathrm{Var}[X+c] = \mathrm{Var}[X]$ και $\mathrm{Var}[cX] = c^2\mathrm{Var}[X]$, όπου c σταθερά.
3. X και Y ανεξάρτητες τ.μ.: $\mathrm{Var}[X+Y] = \mathrm{Var}[X] + \mathrm{Var}[Y]$.

Η διασπορά δεν έχει τη γραμμική ιδιότητα:
$\mathrm{Var}[aX+bY] = a^2\mathrm{Var}[X] + b^2\mathrm{Var}[Y]$.

Ροπές μιας τ.μ.

$\mu \equiv \mathrm{E}[X]$ είναι η ροπή πρώτης τάξης και $\mathrm{E}[X^2]$ δεύτερης τάξης
$\sigma^2 \equiv \mathrm{E}[X^2] - \mu^2$ η κεντρική ροπή δεύτερης τάξης.
$\mathrm{E}[X^n]$ ροπή n τάξης
$\mu_n \equiv \mathrm{E}[(x - \mu_X)^n]$ κεντρική ροπή n τάξης.
συντελεστής λοξότητας

$$\lambda = \frac{\mu_3}{\sigma^3} = \mathrm{E}\left[\left(\frac{X-\mu}{\sigma}\right)^3\right].$$

Για $\lambda = 0$ η κατανομή είναι συμμετρική.
συντελεστή κύρτωσης

$$\kappa = \frac{\mu_4}{\sigma^4} - 3 = \mathrm{E}\left[\left(\frac{X-\mu}{\sigma}\right)^4\right] - 3.$$

Συνδιασπορά και συντελεστής συσχέτισης

συνδιασπορά ή **συνδιακύμανση** δύο τ.μ. X και Y

$$\sigma_{XY} \equiv \mathrm{E}[(X-\mu_X)(Y-\mu_Y)] = \mathrm{E}[XY] - \mu_X\mu_Y.$$

Ισχυρή συσχέτιση $\Rightarrow$ μεγάλο σ_{XY}.
συντελεστής συσχέτισης

$$\rho = \frac{\sigma_{XY}}{\sigma_X\sigma_Y}.$$

Ιδιότητες:

1. $-1 \leq \rho \leq 1$.
2. X και Y ανεξάρτητες $\Rightarrow \rho = 0$, αλλά όχι το αντίθετο.
3. $\rho = -1$ ή $\rho = 1$ αν και μόνο αν $Y = \alpha + \beta X$ για κάποια α και β.

Διωνυμική κατανομή

Επαναλαμβανόμενες δοκιμές Bernoulli: 'επιτυχία' η 'αποτυχία' με την ίδια πιθανότητα p σε κάθε δοκιμή.

X: αριθμός επιτυχίων σε n δοκιμές.
διωνυμική pmf $\mathrm{B}(n,p)$:

$$f_X(x) = \mathrm{P}(X = x) = \binom{n}{x} p^x (1-p)^{n-x}$$

όπου $\binom{n}{x} \equiv \frac{n!}{x!(n-x)!}$: *διωνυμικός συντελεστής*.

$$\mu = \mathrm{E}[X] = np \qquad \text{και} \qquad \sigma^2 = \mathrm{Var}[X] = np(1-p).$$

Παράδειγμα για Διωνυμική κατανομή

Σε ένα πείραμα αντοχής τάνυσης δοκιμάζουμε 4 βελόνες χαρακτικής σε ένα συγκεκριμένο όριο τάνυσης. Η πιθανότητα να σπάσει η βελόνα σε μια δοκιμή είναι $p = 0.2$. Οι δοκιμές είναι τύπου Bernoulli.

σππ;

$$f_X(0) = \mathrm{P}(X = 0) = \binom{4}{0} 0.2^0 0.8^4 = 0.4096$$

$$f_X(1) = 0.4096 \quad f_X(2) = 0.1536$$

$$f_X(3) = 0.0256 \quad f_X(4) = 0.0016.$$

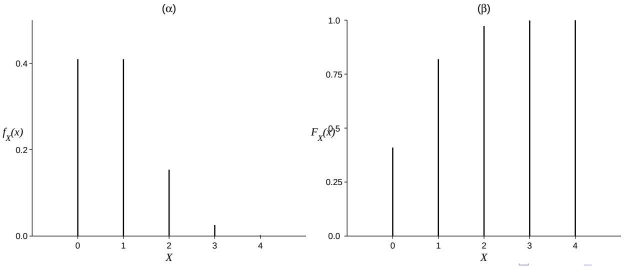

Παράδειγμα για Διωνυμική κατανομή (συνέχεια)

Η πιθανότητα να σπάσει η βελόνα τουλάχιστον μια φορά

$$\mathrm{P}(X \geq 1) = 1 - \mathrm{P}(X = 0) = 1 - 0.4096 = 0.5904$$

η πιθανότητα να σπάσει η βελόνα το πολύ δύο φορές

$$F_X(2) \equiv \mathrm{P}(X \leq 2) = \sum_{x=0}^{2} \mathrm{P}(X = x) = 0.4096 + 0.4096 + 0.1536 = 0.9728$$

Μέση τιμή:
$\mathrm{E}[X] = 4 \cdot 0.2 = 0.8$
δηλαδή στις 4 δοκιμές περίπου μια φορά θα σπάζει η βελόνα.

Τυπική απόκλιση:

$$\sigma = \sqrt{\mathrm{VarX}} = \sqrt{4 \cdot 0.2 \cdot 0.8} = 0.8.$$

Ομοιόμορφη κατανομή

Η πιό απλή συνεχής κατανομή είναι η ομοιόμορφη κατανομή που ορίζεται σε πεπερασμένο διάστημα $[a, b]$, $X \sim \mathrm{U}[a, b]$

$$f_X(x) = \begin{cases} \frac{1}{b-a} & a \leq x \leq b \\ 0 & \text{αλλού} \end{cases} \qquad F_X(x) = \begin{cases} 0 & x < a \\ \frac{x-a}{b-a} & a \leq x \leq b \\ 1 & x \geq b \end{cases}$$

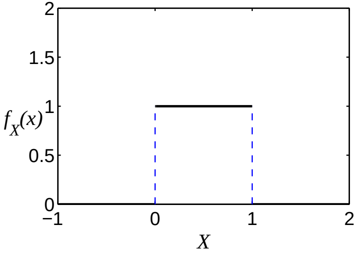

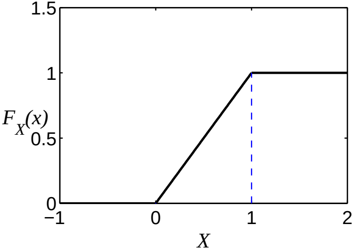

$$\mu = \mathrm{E}[X] = \frac{a+b}{2} \qquad \text{και} \qquad \sigma^2 = \mathrm{Var}[X] = \frac{(b-a)^2}{12}.$$

Ένα χρήσιμο αποτέλεσμα για δημιουργία τυχαίων αριθμών από οποιαδήποτε γνωστή κατανομή είναι το παρακάτω θεώρημα:

Θεώρημα αντίστροφης ομοιόμορφης ασκ

Αν $X \sim \mathrm{U}[0,1]$ τότε η τ.μ. $Y = F_Y^{-1}(X)$ έχει ασκ $F_Y(y)$.

Παράδειγμα: Τυχαίοι αριθμοί από εκθετική κατανομή.

ασκ εκθετική κατανομής

$$F_Y(y) = 1 - e^{\lambda y}$$

όπου λ η παράμετρος της εκθετικής κατανομής (ίση με μέση τιμή).

Θέτοντας $X \equiv F_Y(y)$, έχουμε $X \sim \mathrm{U}[0,1]$

Για κάθε τιμή x υπολογίζουμε την αντίστοιχη τιμή y από εκθετική κατανομή με παράμετρο λ

$$y = -\frac{1}{\lambda}\ln(1-x).$$

σππ κανονικής κατανομής

$$f_X(x) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}\,\sigma} \mathrm{e}^{-\frac{(x-\mu)^2}{2\sigma^2}} \qquad -\infty < x < \infty,$$

όπου μ μέση τιμή και σ^2 διασπορά
Συμβολισμός: $X \sim \mathrm{N}(\mu, \sigma^2)$.

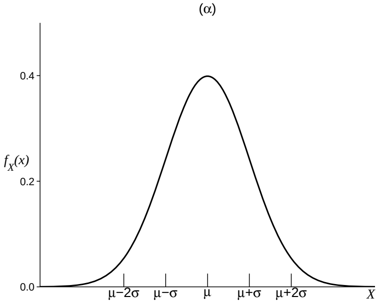

Τυπική Κανονική κατανομή

τυπική κανονική κατανομή: $Z \sim \mathrm{N}(0,1)$.

$$f_Z(z) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \mathrm{e}^{-\frac{z^2}{2}} \qquad -\infty < z < \infty.$$

$$\Phi(z) \equiv F_Z(z) = \frac{1}{\sqrt{2\,\pi}} \int_{-\infty}^{z} \mathrm{e}^{-\frac{u^2}{2}} \mathrm{d}u \qquad -\infty < z < \infty.$$

Ο μετασχηματισμός της κανονική κατανομής σε τυπική

$$X \sim \mathrm{N}(\mu, \sigma^2) \quad \Longrightarrow \quad Z \equiv \frac{X-\mu}{\sigma} \sim \mathrm{N}(0,1)$$

επιτρέπει τον υπολογισμό πιθανότητας για X από την $\Phi(z)$

$$\mathrm{P}(a \le X \le b) = \mathrm{P}\left(\frac{a-\mu}{\sigma} \le Z \le \frac{b-\mu}{\sigma}\right) = \Phi\left(\frac{b-\mu}{\sigma}\right) - \Phi\left(\frac{a-\mu}{\sigma}\right).$$

κεντρικό οριακό θέωρημα, ΚΟΘ:
Αν X_i, $i = 1, \dots, n$ για μεγάλο n
(α) έχουν πεπερασμένη διασπορά και (β) είναι ανεξάρτητες:

$$Y = \sum_{i=1}^{n} X_i \sim \mathrm{N}(\mu_Y, \sigma_Y^2), \quad \mu_Y = \sum_{i=1}^{n} \mu_i, \quad \sigma_Y^2 = \sum_{i=1}^{n} \sigma_i^2$$

Αν X_i έχουν την ίδια κατανομή και μ και σ^2:
$\mu_Y = n\mu$ και $\sigma_Y^2 = n\sigma^2$.

Από το ΚΟΘ ισχύει για το μέσο όρο:

$$\bar{X} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^{n} X_i \sim \mathrm{N}(\mu, \sigma^2/n),$$

δηλαδή $\mu_{\bar{X}} = \mu$ και $\sigma_{\bar{X}}^2 = \sigma^2/n$.

Παράδειγμα για κανονική κατανομή

Το πάχος ενός κυλινδρικού σωλήνα είναι σχεδιασμένο από το εργοστάσιο να είναι μ, αλλά παρατηρείται ότι το πάχος δεν είναι σταθερό σε κάθε παραγόμενο σωλήνα αλλά αποκλίνει από το μ με τυπική απόκλιση $\sigma = 0.1\,\text{mm}$.
Υποθέτουμε λοιπόν ότι το πάχος του κυλινδρικού σωλήνα είναι τυχαία μεταβλητή X που ακολουθεί κανονική κατανομή, δηλαδή $X \sim \mathrm{N}(\mu, 0.1^2)$.

Πιθανότητα η απόκλιση του πάχους να μην είναι μεγαλύτερη από 0.1 mm;

$$\begin{aligned} \mathrm{P}(\mu - 0.1 \leq X \leq \mu + 0.1) &= \mathrm{P}(-1 \leq Z \leq 1) = \Phi(1) - \Phi(-1) \\ &= 0.8413 - 0.1587 = 0.6826, \end{aligned}$$

... περίπου το 70% των τιμών της X βρίσκονται στο διάστημα $[\mu - \sigma, \mu + \sigma]$.

Παράδειγμα για κανονική κατανομή (συνέχεια)

Όριο σφάλματος ϵ που αντιστοιχεί σε πιθανότητα 0.05;

$$\begin{aligned}
\mathrm{P}(X \leq \mu - \epsilon \text{ ή } X \geq \mu + \epsilon) &= 0.05 \Rightarrow \\
\mathrm{P}(\mu - \epsilon \leq X \leq \mu + \epsilon) &= 0.95 \Rightarrow \\
\Phi\left(\frac{\epsilon}{0.1}\right) - \Phi\left(-\frac{\epsilon}{0.1}\right) &= 0.95 \Rightarrow \\
2\Phi\left(\frac{\epsilon}{0.1}\right) - 1 &= 0.95 \Rightarrow \\
\Phi\left(\frac{\epsilon}{0.1}\right) &= 0.975.
\end{aligned}$$

Στατιστικός πίνακας τυπικής κανονικής κατανομής $\Longrightarrow$ για $\Phi(z) = 0.975$ είναι $z = 1.96$

Με πιθανότητα 0.95 το πάχος του κυλινδρικού σωλήνα δεν αποκλίνει από τη μέση τιμή μ περισσότερο από 0.196 mm.